

Verlichting in de middeleeuwen, een unieke tinnen kandelaar

Paul Callewaert

Een kandelaar, hoe bescheiden ook, heeft altijd één doel gehad: licht brengen in de duisternis. Om te begrijpen hoe dit tinnen kandelaartje werd gebruikt, is het belangrijk om even stil te staan bij de middeleeuwse verlichting en de verschillende manieren waarop deze werd toegepast.

In het interieur van die tijd waren ramen en deuren beperkt als lichtbronnen, en het haardvuur nam een centrale rol in. Voor meer licht werden fakkels of houten toortsen gebruikt, vaak omwikkeld met in pek of hars gedrenkte lappen. Hoewel deze langer brandden, brachten ze rook en onaangename geuren met zich mee. Vet- en olielampjes kwamen pas in de late middeleeuwen in opkomst, terwijl kaarsen al eerder een prominente rol speelden.

Kaarsen werden geplaatst in kandelaars van diverse materialen zoals ijzer, lood, tin, messing, koper, en soms zelfs hout of gewei. Voor meerdere kaarsen gebruikte men kaarsenstandaards, luchters of lichtkronen. Er waren twee hoofdsoorten kaarsen: waskaarsen, die duur en luxe waren, en talgkaarsen, gemaakt van uitgehard runder- of schapenvet. De laatste waren goedkoop maar hadden veel nadelen: ze smolten al bij ongeveer 40°C, walmden, dropen, en stonken. Bovendien waren ze breekbaar en konden niet op een doorn worden gestoken; daarom hadden kandelaars voor talgkaarsen vaak een ronde opening. Een rechthoekige opening in de houder diende om kaarsresten eenvoudig te verwijderen met een mes.

Dit teruggevonden tinnen kandelaartje, met een gewicht van 44,05 gram en een hoogte van 95,5 mm, bevat een kaarshouder op een druipschaal. Het ontwerp maakt het geschikt voor zowel vetkaarsen als waskaarsen. Een vergelijkbaar exemplaar werd gevonden in Ieper en is gedateerd tussen 1350 en 1400.

Kaarsverlichting deed pas vanaf de 12e eeuw zijn intrede in adellijke huishoudens. Daarvoor waren waskaarsen voorbehouden aan kerken en kloosters, waar verlichting al een gevestigde traditie was. In de Nederlanden was bijenwas een kostbaar importproduct, vaak geleverd via de Hanze. Vanaf de 13e eeuw kwam een groot deel van de was uit Reval (het huidige Tallinn), dat hierin een monopolie had.

Hoewel dit kandelaartje gemaakt is van een eenvoudige tin-loodlegering, straalt het de verfijning van een elite-object uit de 14e eeuw uit. Tin werd destijds beschouwd als een goedkopere, vereenvoudigde versie van prestigieuze bronzen kandelaars. Het kandelaartje staat op een driedelige voet, met pootjes die doen denken aan dierlijke poten. Deze pootjes zijn verbonden door een halve bolvorm met openingen en versierd met lelies. Drie lusvormige, opengewerkte verstevigingen lopen van de pootjes via de bolvorm naar de druipschaal. De druipschaal is aan de bovenkant versierd met een gearceerd lijnpatroon, terwijl de slanke kaarshouder eveneens subtiele gravures toont.

Dit fraaie kandelaartje vertelt een verhaal van functionaliteit en elegantie in een tijd waarin licht niet vanzelfsprekend was.

